

Govor Gabrovica, 25.maj 2019

Spoštovane Tovarišice, cenjeni Tovariši!

Vsi Antifašisti!

Stična točka Trsta, tržaškega zaledja s Slovensko Istro – Gabrovica – je nosila v usodnem času in vzornem odporu veliko breme. Organizacijsko, narodno zavedno, vojaško in revolucionarno. Nalašč omenjam revolucionarno breme in se bom k tej točki vrnil: sistemski tok dogodkov v udarnem valu odporništvu ne dopušča, da bi iz njega členili in črtali vzgibe, ki so sodobnim družbenopolitičnim okoliščinam nezaželeni.

Dejstva, da je pri uporju šlo za čisto politično vprašanje, ki je presegalo vsako narodnostno črto, ni mogoče spregledati. Danost, da Vam danes govorim v svojsvu člana Vsedržavnega Odbora Združenja Partizanov Italije nedvournno kaže, da se že spet Gabrovica izkaže v internacionalističnem duhu, pravšnjem duhu brezkompromisne borbe proti fašizmu, in se zopet postavlja, kot takrat, kakor prestolnica Narodnoosvobodilne Borbe v Slovenski Istri – in dlje! Zavoljo tegale dejstva menim, da je dolžno in nujno, da pozdravim, Vas antifašiste, tudi v jeziku italijanskih tovarišev, ki so v skupni borbi znali dobiti enoten jezik. Slovensko – italijansko bratstvo je za nas stvarno.

Care Compagne, cari compagni!

Antifascisti tutti!

In un contesto europeo caratterizzato dalla profonda contraddizione tra una tendenza politica ed economica all'unità ovvero globalità ed una marcia retrograda alla chiusura nell' alveo nazionale, sfociante nel nazionalismo più gretto e violento, i nostri propositi, ovvero i propositi delle genti antifasciste, sono quelli di riproporre con vigore e fierezza la fratellanza tra i popoli e per ciò che ci riguarda tra i popoli italiano e sloveno. È chiaro che la fratellanza non può reggersi su mera retorica, ed infatti la nostra fratellanza è cementata dalla comune lotta contro la bestia fascista, dalla lotta all'oppressione politica e nazionale. Dalla comune conoscenza che non è la nazionalità a dividere o unire, bensì la profonda coscienza di una condivisione politica e sociale che solamente con una visione comune può dare i suoi frutti migliori. Così si ebbe in effetti la Liberazione, così si ebbero le lotte armate, ma anche il comune lavoro di approvvigionamento, di organizzazione e di sostegno della battaglia antifascista. Così si ebbero gli accordi internazionali tra i Partiti Comunisti, tra il CLN e L'Osvobodilna Fronta, tra i comandi

partigiani delle due nazioni. Abbiamo quindi esempi di diritto internazionale a riprova di una nostra »intima collaborazione«, come ebbe a scrivere il Comando Generale del Corpo Volontari per la Libertà. E non è da sottovalutare né sottacere colpevolmente lo spirito rivoluzionario sia come spinta determinante alla ribellione sia come istanza portatrice di rigida, per cui efficace organizzazione.

La comune lotta non fu quindi un fatto contingente tra dei sparuti gruppi di fanatici. Noi abbiamo da preservare e coltivare di più: una profonda fratellanza, scaturita da una sofferenza comune, da una ribellione comune, da un diritto comune, da una vittoria comune!

Viva la Resistenza

Viva la Narodnoosvobodilna Borba

Vilva la fratellanza tra i popoli

Viva la fratellanza tra italiani e sloveni

Rapalska meja je težko zaznamovala tukajšnji prostor. Okupacija se je za nas začela pravzaprav že osemnajstega leta. Raznarodovalna politika je začela razsajati že takoj po prvi svetovni vojni in je prebudila v ljudeh upor. Uporno delovanje se tako v Julijski Krajini začne, ko se v drugih krajih tako slovenskega kot italijanskega narodnega prostora še nič ne sluti. V dvajsetih letih raste bodisi fašistični jarem nad ljudstvi, tako slovenskim kakor italijanskim, bodisi zavest o upor, ki ga najbolj organizirano vodita obe komunistični Partiji. Meščanske politične stranke stare kraljevine popolnoma odpovejo. Milica Kacin – Wohinc je temu pojavu rekla prvi antifašizem v Evropi, čeprav najdemo tudi zgodovinarje, ki pripisujejo primat antifašizma Italijanski Komunistični partiji, ki si je ob njenem formiranju enaindvajsetega leta v Livornu zadala kakor temeljno točko boj zoper fašizem. Kakorkoli že gledamo na pojav, je mogoče torej trditi, da je brezkompromisno in jasno stališče antifašizma vzkliko in raslo iz političnih prijemov, ki so stremeli k revolucionarni preobrazbi družbeno-ekonomskega sistema. K tej kristalno čisti viziji pristopijo demokratični Sokoli, Krščanski Socialisti in kulturni delavci s ciljem popolnega zloma okupatorjev. Kakor sem na začetku omenil, je torej seciranje odporniškega gibanja na posamične vzgibe, da bi tako lahko izločili tiste, ki so glede na zgodovinske okoliščine nezaželene, brezpredmetno, nezgodovinsko in v končni fazi neresnično. Če pogledamo Odporništvo v svoji pristni obliki, najdemo v njem zatrto bolečino, narodno zavest, stremenje k svobodi, socialno kritiko, versko čutenje in religioznost, revolucionarne prijeme, internacionalistično solidarnost. Vsak od teh vzgibov je potreboval drugega, da bi se uresničil in postal otipljiv in stvaren. Ni pri tem kaj skrivati ali pometati pod preprogo: preko dvajset let po osamosvojitvi in kapitalistični evforiji se

lahko zopet trezno obregnemo ob našo slavno zgodovino in pripišemo svoj delež bodisi narodni zavesti, bodisi stremenju k svobodi, bodisi medčloveški solidarnosti, bodisi socialno ozavešeni religioznosti, bodisi revolucionarni gorečnosti in organiziranosti, bodisi internacionalističnemu duhu in delovanju. S takimi vzgibi so se ljudje množično borili za Stvar.

Na tem ozemlju se je prepletala italijansko-slovenska želja po svobodi, ki se je razvijala iz mednarodnih sporazumov tako partij kakor Osvobodilnih Front, ki so jih nato ratificirali in podpirali Vrhovno Politično in Vojaško Poveljstvo Corpo Volontari della Libertà za Italijo ter AVNOJ za Jugoslavijo. Ni šlo torej za igračkanje v gozdovih neotesanih band, šlo je za pravo mednarodno sodelovanje v antifašističnem revolucionarnem duhu.

V sklopu teh splošnih okoliščin je odigravala svojo vlogo tudi Gabrovica z okoliškimi kraji. Ciklostilna tehnika je tu začela z delom že v zgodnjih tridesetih letih. Tu so se kovali odnosi med italijanskimi in slovenskimi tovariši, od tod so se vile kurirske poti preko Trsta v Furlanijo ali pa v nasprotno smer proti Dalmaciji. Organizirali in ustanavljali so se terenski, okrajni, okrožni odbori OF. Še zlasti po padcu fašizma in kasneje po kapitulaciji Italije so tu našli mesto obveščevalni oddelek okrožne komisije Varnostno Obveščevalne Službe, etapna kuhinja, ciklostilna tehnika, okrožna kurirska postaja za zveze s predeli okrožja in za povezavo z drugimi okrožji. Gabrovica je bila tudi zbirališče prostovoljcev za odhod v partizane. Delovale so italijanske skupine Gruppi d'azione Patriottica, GAPovci. Okrepile so se partijske in frontovske politične organizacije.

Za Gregorija Rožmana in Leona Rupnika ni bilo uspeha.

Tako izjemno in razvejano delovanje pa kljub strogi konspiraciji ni ostalo prikrito sovražniku, ki je imel, kot po vsej zasužnjeni Evropi, zaradi izdajstva mnogo olajšano delo.

Gabrovico so 28. maja obkolili nemški vojaki, fašistična policija in domobranci. Sredi vasi v avtomobilu vohun in izdajalec. Sledi divji bes, ubijanje, požig.

In vendar so se Gabrovčani zopet izkazali, kajti vsi bunkerji, od sanitetnega skladišča do tehnike in obveščevalnega centra okrožne Varnostno Obveščevalne družbe so ostali skriti in nedotaknjeni.

Po požigu se prebivalstvo ni vdalo in se spričo politične in organizacijske večletne prekaljenosti združilo v obdelovalno kmečko zadrugo, prvo socialistično zadrugo v Sloveniji, in s težavo, vendar neuklonljivo, nadaljevalo upor do končne zmage.

Brez tistega zgodovinskega sklepa politbiroja centralnega komiteja Komunistične Partije Jugoslavije pod vodsvom Josipa Broza Tita z dne 4.julija 1941, da se začne oborožena vstaja proti vsem okupatorjem na območju celotnega Jugoslovanskega ozemlja, bi ne bil tak razplet dogodkov niti mogoč, niti misliv!

Tovarišice in tovariši, vsi antifašisti!

Naj bo partizanski internacionalizem vodilo v naši Evropi, ki naj kaže pot bratsva in enotnosti zoper prebujajoči se fašistoidni nacionalizem!

Naj bo partizanska stremenje po novi socialni ureditvi zgled za današnje upanje in za prenovljeni boj za socialno pravičnejšo skupno domovino Evropo!

Naj bo antifašizem kažipot in temelj vseh evropskih narodov!

SMRT FAŠIZMU, SVOBODA NARODOM

Patrik Zulian